

FİKİR VE SANAT ESERLERİNDE LİSANS SÖZLEŞMELERİNİN SAĞLADIĞI LİSANS HAKLARININ HACZİ VE PARAYA ÇEVİRİLMESİ

Distraint And Encashment of the Royalties Provided by License Agreements Based on Literary and Artistic Works

Arş. Gör. Yavuz ÖZKAN¹

Geliş Tarihi: 03.04.2017

Kabul Tarihi: 20.07.2017

ÖZET

Fikir ve sanat eserlerinde, sahibinin eser üzerindeki hakları, manevi ve mali haklar olmak üzere iki kategoride incelenir. Eser üzerindeki manevi haklar hukukî işlemlere konu edilemez. Mali haklar ise hukukî işlemlere konu olabilir. Bu bağlamda eser sahibi, mali haklarla alakalı eser üzerinde borçlandırıcı işlem yapabileceği gibi tasarruf işlemi de yapabilir. Mali haklar üzerinde eser sahibinin yapabileceği hukukî işlemlerden biride lisans sözleşmesidir. Bu çalışmada, fikir ve sanat eserleri üzerinde tesis edilen lisans sözleşmelerinin sağladığı haklarının haczinin mümkün olup olmadığı ve eğer mümkünse nasıl yapılacağı ve son olarak da lisans sözleşmelerinin sağladığı haklarının nasıl paraya çevrileceği incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Fikir ve Sanat Eserleri, Lisans Sözleşmeleri, Haciz, Paraya Çevirme

ABSTRACT

The properties of the author on his literary and artistic works are examined in two different categories defined as moral and financial rights. The moral rights of the work can't be the subject matter of legal transactions. Contrary to this financial rights are the subject matter of legal transactions. Within this context, related to financial rights, the owner of the work has the right of making both promissory transactions and act of disposal. License agreement is one of the legal transactions of the owner of the work related to financial rights. In this study whether the royalties provided by license agreements based on literary and artistic works are distrainable and if distrainable, in what way it can be possible will be examined. Finally how the royalties provided by license agreements are encashed will be analyzed.

Key Words: Literary and Artistic Works, License Agreements, Distraint, Encashment.

GİRİŞ

Son yüzyılın ilk çeyreğinde yaşanan gelişmeler fikrî bir çabanın ya da çalışmanın neticesinde ortaya çıkan bir ürün üzerindeki fikrî mülkiyet haklarının hukukî açıdan daha fazla dikkate alınması gerektiğini bize göstermiştir. Gerçekten de Dünya'nın küçülmesiyle uluslararası düzeyde yaşanan sanat ve ticaret alanındaki gelişmeler, fikrî mülkiyet haklarının esasen tabiatında olan ekonomik yönünü bir hayli geliştirmiş ve sadece bir fikrî ürünün yansıması olan bu haklara çok ciddi parasal değerler kazandırmıştır.

¹ Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Medeni Usul ve İcra-İflas Hukuku Anabilim Dalı – yavuzozkan@outlook.com.

Haciz ise bilindiği gibi iktisadi değere sahip olan taşınır, taşınmaz, alacak ve hakların hepsi üzerinde tatbik edilebilir. Dolayısıyla fikrî mülkiyet hakları da ekonomik yönü itibarıyla haciz açısından göz ardı edilemeyecek kadar ciddi bir öneme sahiptir. Fikrî hak sahipleri, bu haklarını, ekonomik yönden değerlendirebilme imkanını birçok zaman bizzat elde edemezler. Bunun için sahibi oldukları fikrî ürünü ekonomik kullanıma entegre edecek araçlara ihtiyaç duyarlar. Bu şekilde eser sahibi ile eser üzerindeki mali hakları kullanarak hem kendisine hem de eser sahibine ekonomik bir çıkar elde etme imkanı sunacak kişiler arasında lisans sözleşmeleri kurulmaktadır. Başka bir tabirle eser sahibi olan kişiler haklarını başkalarına da kullandırarak, ekonomik yönden gelir sağlamayı amaçlamışlar ve bu durum neticesinde, fikrî hakların kullanım hakkının üçüncü kişilere tesis edilmesi sonucunda, fikrî haklar üzerindeki lisans sözleşmeleri ortaya çıkmıştır.

Bu çalışmada da fikrî ve sanat eserleri üzerinde tesis edilen lisans haklarının haczinin mümkün olup olmadığına ilişkin açıklamalara yer verilecektir. Konunun sınırlandırılması açısından belirtelim ki, çalışmamızın konusu fikrî hak sahibinin lisans sözleşmesi yaparak elde ettiği gelirin ya da lisans alanın bu hakkı kullanarak elde ettiği gelirin haczi değil doğrudan lisans hakkını kullanma hakkının haczinin mümkün olup olmadığı olacaktır.

I. FİKİR VE SANAT ESERLERİ

Fikrî ve sanat eserleri fikrî mülkiyet haklarının bir kanadını oluşturur. Doktrinde fikrî mülkiyet hakları, fikrî ve sanat eserleri ve sınaî mülkiyet hakları olmak üzere ikiye ayrılarak incelenmiştir. Sınaî mülkiyet hakları ise markalar, patentler, faydalı modeller, endüstriyel tasarımlar ve diğer tüm fikrî ürünü olarak ortaya çıkan eserleri kapsayan mülkiyet hakkı olarak geniş bir şekilde yorumlanmıştır².

Fikrî ve sanat eserleri kavramı bünyesinde fikrî hak ve eser kavramlarını barındırmaktadır. Fikrî hak kavramı, bir insan tarafından üretilen ve o insanın fikrî zekâ ve becerisini yansıtan, malikine sahibi olduğu bu fikrî hak için inhisari yetkiler sağlayan, gayri maddi bir mülkiyet hakkı çeşidi olarak tanımlanmıştır³. Eser kavramı ise, fikrî ve sanat eserleri hukukunun temel kavramıdır. Zira Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu kapsamında koruma, eser olarak kabul edilen fikrî haklar üzerinde mümkündür⁴. Fikrî ve Sanat Eserleri Kanunu ancak kendi verdiği

² Ünal **Tekinalp**, Fikrî Mülkiyet Hukuku, 5. Baskı, İstanbul 2012, s. 1; Rıza **Ayhan**, Ticari İşletme Hukuku, 9. Baskı, Ankara 2016, s. 275.

³ Veli Veldet **Velidedeoglu**, Türk Medeni Hukuku, İlaveli Yedinci Baskı, C. I, İstanbul 1968, s. 236; Ergun Özsunay, Medeni Hukuka Giriş, 5. Baskı, İstanbul 1986, s. 249; Nuşin **Ayiter**, İhtira Hukuku, AÜHF Yayınları, N. 236, Ankara-1968, s. 1-2.

⁴ Nuşin **Ayiter**, Hukukta Fikrî ve Sanat Ürünleri, Ankara 1981, s. 38.

tanım içine giren ürünleri eser olarak kabul etmiştir⁵. Fikîr ve Sanat Eserleri Kanunu'nun tanımlar başlıklı 1/B maddesinde eser, “*sahibinin hususiyetini taşıyan ve ilim ve edebiyat, musiki, güzel sanatlar veya sinema eserleri olarak sayılan her nevi fikîr ve sanat mahsulleri*” olarak tanımlanmıştır⁶.

II. FİKİR VE SANAT ESERLERİNDE LİSANS KAVRAMI VE LİSANS SÖZLEŞMELERİ

A. Genel Olarak Lisans Sözleşmeleri

Lisans kelimesi Latince kökenli bir kelimedir ve yetki, izin, yetkili kılmak anlamlarına gelmektedir⁷. Dolayısıyla lisans terimi ile bir hakkı, o hak kendisine ait olmadığı için kullanamayan kişiye, hakkı kullanma yetkisinin hak sahibi tarafından verilmesi kastedilmektedir. İşte hak sahibi ile hakkı kullanmak isteyen kişi arasında yapılan bu sözleşmeye de lisans sözleşmesi denilmektedir⁸.

Hukumumuzda lisans sözleşmelerinin fikrî mülkiyet hakları üzerinde kurulabileceği kabul edilmektedir⁹. Yani fikîr ve sanat eserleri ve marka, patent, faydalı model, endüstriyel tasarım ve diğer tüm fikîr ürünü olarak ortaya çıkan haklar üzerinde lisans hakkı tesisi mümkündür.

B. Fikîr ve Sanat Eserlerinde Lisans Sözleşmeleri

Bir fikîr ve sanat eserinin sahibinin eser üzerindeki hakları, manevi ve

⁵ Duygun **Yarsuvat**, Türk Hukukunda Eser Sahibi ve Hakları, İstanbul 1977, s. 40.

⁶ Öztan'a göre, fikîr ürünlerinin eser olarak kabul edilmesi için belirli bir kategoriye dâhil olması şartı yerinde değildir. Zira bir hayli hızlı gelişen dünyamızda bugün tahmin bile edemediğimiz birçok kültürel ve teknik gelişmeler meydana gelmektedir. Bu gelişmeler ise birçok eser nevelerinin meydana çıkmasına sebep olmaktadır. Bu açıdan eser kavramına olabildiğince geniş anlam verilmeli ve yapılan bir tanımlamada, eser olabilmeyen şartlarına haiz yeni bir ürünü de kapsamına alacak şekilde geniş yorumlanmalıdır (Firat Öztan, Fikîr ve Sanat Eserleri Hukuku, Ankara 2008, s. 91). Aynı yönde bkz. Andreas B. **Schwars**, “Yabancı Memleketlerde Telif Hukukunun Bugünkü Durumu”, İHFM, C. 7, S. 2-3, Y. 1941, s. 527.

⁷ Saibe **Oktay Özdemir**, “Fikrî Nitelikteki Sınaî Değerler Üzerindeki Haklar ile Bunlara İlişkin Verilen Lisansın Hukukî Niteliği”, Prof. Dr. Ergun Özsunay'a Armağan, İstanbul 2004, s. 10; Ömer **Arbek**, Fikîr ve Sanat Eserlerine İlişkin Lisans Sözleşmesi, Ankara 2008, s. 52; Çağlar Özel, Marka Lisansı Sözleşmesi, Ankara 2015, s. 42; Burcu **Boso**, “Sınaî haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Yabancı Unsurlu Lisans Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk”, Legal Fikrî ve Sınaî Haklar Dergisi, Y. 2006, S. 8, s. 854.

⁸ Doktrinde yapılan lisans sözleşmesi tanımları için bkz. Hande Bahar **Kerimoğlu**, “Fikîr ve Sanat Eserlerine İlişkin Lisans (Ruhsat) Sözleşmesinin Hukukî Niteliği”, Kamu- İş İş Hukuku ve İktisat Dergisi, Y. 2003, C. 7, S. 2, s. 5; Sila **Başaran**, “Marka Lisans Sözleşmesinin Hukukî Niteliği”, Legal Fikrî ve Sınaî Haklar Dergisi, Y. 2012, C. 8, S. 29, s. 76; **Arbek**, s. 65.

⁹ Özge **Erbek**, “Fikîr ve Sanat Eserlerine İlişkin Lisans Sözleşmesinin Hukukî Niteliği”, DEÜHFD, C. 11, S. 2, Y. 2009, s. 37; Özel, s. 119. Lisans sözleşmesinin kira sözleşmesi ile olan ilişkisi ve bu sözleşmeden farkları için bkz. Özel, s. 119.

mali¹⁰ olmak üzere iki kategoride incelenir¹¹. Manevi haklar, FSEK m. 14 ve devamında; *umuma arz salahiyeti* (FSEK m. 14), *adın belirtilmesi salahiyeti* (FSEK m. 15), *eserde değişiklik yapılmasını menetmek yetkisi* (FSEK m. 16) *eser sahibinin zilyed ve malike karşı hakları* (FSEK m. 17) olmak üzere dört başlık altında düzenlenmiştir. Mali haklar ise, *işleme hakkı* (FSEK m. 21), *çoğaltma hakkı* (FSEK m. 22), *yayma hakkı* (FSEK m. 23), *temsil hakkı* (FSEK m. 24), *işaret, ses ve/veya görüntü nakline yarayan araçlarla umuma iletim hakkı* (FSEK m. 25) olmak üzere beş başlık altında düzenlenmiştir.

Eser sahibinin eser üzerindeki manevi hakları hukukî işlemlere konu edilemez¹². Dolayısıyla fikir ve sanat eserleri üzerinde kurulan lisans sözleşmelerinin konusu ancak eser üzerindeki mali haklarla sınırlıdır. Bunun yanında bazen mali hakların bir hukukî işleme konu olması, o hakkın yanında bir takım manevi hakların da intikaline sebep olabilir. Mesela yayma hakkı lisansa konu edildiğinde bu hakkın umuma arz hakkını da içerdiği kabul edilmelidir. Zira umuma arz hakkı olmadan yayma hakkının bir önemi kalmaz. Bu sebeple söylenebilir ki, mali haklar bir hukukî işleme konu olduğunda o mali hakla ilgili manevi haklar da hukukî işlemin kapsamında ilgili kişi tarafından kullanılabilir¹³.

Hukuki işleme konu teşkil eden mali haklarla ilgili olarak eser sahibi, eser üzerinde borçlandırıcı işlem yapabileceği gibi tasarruf işlemi de yapabilir¹⁴. Mali haklar üzerinde lisanstan başka devir, rehin, hapis hakkı ve haciz gibi hukukî işlemler de yapılabilir.

Fikr ve Sanat Eserleri Kanunu lisans kelimesi yerine “ruhsat” kelimesini tercih etmiştir. Nitekim FSEK m. 56/1’de “*Ruhsat; mali hak sahibinin başkalarına da aynı ruhsatı vermesine mani değilse (basit ruhsat), yalnız bir kimseye mahsus olduğu taktirde (tam ruhsattır).*” Burada basit lisans, basit ruhsat olarak, münhasır lisans ise, tam ruhsat olarak belirtilmiştir¹⁵.

Münhasır lisans (tam ruhsat) ile lisans veren, mali hak üzerindeki kullanma hakkını başkasına devretmemek borcu altına girmektedir. Ayrıca münhasır lisansta, lisans veren kullanma hakkını devrettiği mali hakları kullanamaz¹⁶.

¹⁰ Doktrinle manevi haklar ve mali haklar bir bütün halinde “telif hakları” olarak da adlandırılmaktadır (Ahmet M. Kılıçoğlu, “Telif Hakkı ve Yayın Sözleşmesinden Ayırıldılması”, FMR C. I, S. 2000/1, s. 43-44; Tekinalp, s. 10.

¹¹ Halil Arslanlı, Fikrî Hukuk Dersleri II Fikr ve Sanat Eserleri, İstanbul 1954, s. 278; Mustafa Reşit Belgesay, Fikr ve Sanat Eserleri Kanunu Şerhi, İstanbul 1952, s. 49; Tekinalp, s. 160.

¹² Şafak N. Erel, Türk Fikr ve Sanat Hukuku, 3. Baskı, Ankara 2009, s. 283; Arslanlı, s. 171; Ayiter, Fikr ve Sanat, s. 199.

¹³ Arslanlı, s. 171; Ayiter, Fikr ve Sanat, s. 201; Erel, s. 283.

¹⁴ Arslanlı, s. 171; Ayiter, Fikr ve Sanat, s. 199; Öztan, s. 549; Erel, s. 283.

¹⁵ Uluslararası terminolojiye uyum sağlamak adına çalışmamızda “ruhsat” kelimesi yerine “lisans” kelimesi tercih edilecektir.

¹⁶ Oktay Özdemir, s. 12; Ayiter, Fikr ve Sanat, s. 212.

Basit lisans sözleşmesi, lisans verenin sahip olduğu eserin kullanım hakkını lisans alana verdiği ancak, bu hakkı verirken aynı zamanda, kendi kullanım hakkını ve/veya bir başka lisans sözleşmesi ile bir üçüncü kişiye vereceği aynı eseri kullandırma hakkını saklı tuttuğu lisans sözleşmesidir¹⁷.

C. Fikîr ve Sanat Eserlerinde Tesis Edilen Lisans Sözleşmelerinin Hukukî Niteliği

Fikîr ve sanat eserleri üzerinde tesis edilen lisans haklarının hukukî niteliği üzerinde doktrinde birçok tartışma yaşanmıştır. Bazı yazarlar fikîr ve sanat eserleri üzerinde tesis edilen lisans sözleşmelerinin aynı etkileri olduğunu yani bir tasarruf sözleşmesi olduğunu savunurken¹⁸; Ayiter ise bu tip sözleşmelerin borç doğuran sözleşmeler olduğu aynı etkilerinin olmadığını ifade etmiştir¹⁹.

Hak olarak bir malvarlığı değerinin haczedilebilir olması tıpkı taşınır ve taşınmaz hacizlerinde olduğu gibi hacze konu hakkın ekonomik değerinin olması ve hukuken devredilebilir olmasına bağlıdır. Yani hakkın hukukî niteliğinin haciz açısından bir önemi yoktur. Bu sebeple fikîr ve sanat eserleri üzerinde tesis edilen lisans haklarının hukukî niteliğine ilişkin bu kısa açıklama ile ve bu durumun hacze etkisi olmadığını belirtmekle yetiniyoruz.

Fikîr ve sanat eserleri üzerinde tesis edilen lisans sözleşmelerinin ve bu sözleşmenin sağladığı lisans hakkının ekonomik bir değerinin olduğu açıktır. Ancak lisans hakkının devrinin mümkün olup olmadığı tartışılması gerekir.

III. FİKİR VE SANAT ESERLERİ ÜZERİNDEKİ LİSANS SÖZLEŞMELERİNİN DEVİR KABİLİYETİ

Fikîr ve Sanat Eserleri Kanunu m. 49/1 uyarınca “Eser sahibi veya mirasçılarında malî bir hak veya böyle bir hakkı kullanma ruhsatını iktisap etmiş olan bir kimse, ancak bunların yazılı muvafakatiyle bu hakkı veya kullanma ruhsatını diğer birine devredebilir. İşleme hakkının devrinde, devren iktisap eden kimse hakkında da eser sahibi veya mirasçılarının aynı suretle muvafakati şarttır.”

Mali hakkın devrinde olduğu gibi mali hakka ilişkin lisans sözleşmesinde de lisans alan, lisans verenden yazılı izin almak koşuluyla bu lisansı başkasına devredebilir. Görüldüğü üzere kanun lisans hakkının devri bakımından basit lisanslarla, münhasır lisanslar arasında bir ayırım yapmamıştır. Bu nedenle doktrinde her iki lisans hakkının da devredilebileceği kabul edilmiştir²⁰.

¹⁷ Tekinalp, s. 230; Ayiter, Fikîr ve Sanat, s. 212.

¹⁸ Erel, s. 306; Arslanlı, s. 174-175; Tekinalp, s. 234.

¹⁹ Ayiter, Fikîr ve Sanat, s. 211.

²⁰ Şirin **Aydıncık**, Fikrî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, İstanbul 2006, s. 59.

Fikîr ve sanat eserleri üzerinde tesis edilen lisans haklarının devir kabiliyeti açısından Kanun'un ifadesinden iki farklı anlam çıkarılması mümkündür. İlk olarak malî bir hak veya böyle bir hakkı kullanma ruhsatını iktisap etmiş olan bir kimse, eser sahibinin yazılı muvafakati olmadan bu hakkı veya kullanma ruhsatını bir üçüncü kişiye devredemeyeceği anlamı çıkmaktadır. Yani kural olarak fikîr ve sanat eserleri üzerinde tesis edilen lisansların (ruhsatların) kural olarak devri mümkün değildir. Ancak eser sahibinin yazılı izin ile mümkün hale gelmektedir. Diğer bir anlam ise, kural olarak fikîr ve sanat eserleri üzerinde tesis edilen lisansların (ruhsatların) devri mümkündür. Ancak eser sahibi buna yazılı izin vermezse devir işlemi geçersizdir. Bu iki yorum farklılığı haczin mümkün olup olmadığı noktasında ciddi farklılıklara neden olur.

IV. FİKİR VE SANAT ESERLERİ ÜZERİNDEKİ LİSANS SÖZLEŞMELERİNİN HACZEDİLEBİLİRLİĞİ

Maddi hukuka göre devri yasaklanan malvarlığı değerlerinin haczi de mümkün değildir²¹. Ancak bunun için buradaki “kabili devir” olmama vasfının kanun gereği olması lâzımdır. Tarafların kendi anlaşmaları gereğince devredilemez olarak kabul ettikleri mal varlığı değerlerinin haczi mümkün

²¹ Baki **Kuru**, “Haczi Caiz Olmayan Şeyler”, AÜHFD, Y. 1962, C. 19, S. 1-4, s. 279; Nazif **Kaçak**, Haczedilemezlik, Ankara 2006, s. 256; Sabri Şakir **Ansay**, Hukuk İcra ve İflâs Usûlleri, 5. Baskı, Ankara 1960, s. 95; Mustafa Reşit **Belgesay**, İcra ve İflâs Kanunu Şerhi, 2. Baskı, İstanbul 1948, s. 205; Necmeddin M. **Berkin**, İcra Hukuku Dersleri, 2. Baskı, İstanbul 1969, s. 87; Ömer **Ulukapı**, “Haczedilemezlik ve Haczedilemezliğin 4046 Sayılı Özelleştirme Kanunu Kapsamında Uygulaması”, BATİDER, Y. 1995, C. XVIII, S. 1-2, s. 137; Talih **Uyar**, İcra Hukukunda Haciz, 2. Baskı, Manisa 1990, s. 492. **Yarg. 12 HD 30.12.1976 T, 1976/10780 E, 1976/13644 K** “12. madde uyarınca Türkiye’ye geçici olarak sokulmuş taşıtların tabi olacağı hukukî rejim, Gümrük Kanunu ve Türk Parasını Koruma Hakkındaki Kanun ve tebliğleri uyarınca yukarıda işaret edilen biçimde oluşmuştur. Bu çeşit araçların muvazaalı satış ve takipler yapılmak suretiyle yurt içinde kalmalarının da önüne geçilmiştir. Her ne kadar bu taşıtların haczini engelleyecek nitelikte İİK. 82. maddesinde açık bir hüküm bulunmadığı söylenebilirse de, bir malın kabili devir olmadığı kanundan anlaşılıyor ise o şey haczedilemez. Maddi hukuka göre devri kabil olmayan mal ve hakların haczi de caiz değildir. Olayda, haczedilmiş taşıtla ilgili bilgiyi ihtiva eden ve Gümrük Yönetmeliğinin 1293. maddesine uygun biçimde düzenlenmiş triptik belgesi dosya içindedir. Taşıt yabancı menşeli olup geçici süre sonunda çıkarılmak üzere yurda sokulmuştur. Başkasına devri ve satışı kanunen men edilmiştir. Gerek Gümrük Kanunu ve yönetmeliğinin yukarıda belirli hükümleri gerekse kanunla men edildiği cihetle İİK. hükümleri uyarınca taşıtın sahibi elinde haczedilmesi kabil değildir”. **Yarg. 12 HD 30.12.1976 T, 2016/9427 E, 2016/10030 K** “Mahkemece şikâyet konusu hastane ruhsatı ile ilgili olarak Sağlık Bakanlığı’na yazı yazılarak, hastane işletme ruhsatının hukukî niteliği, hastane binasından ayrı olarak tek başına ekonomik değere sahip olup olmadığı, yine tek olarak ve hastaneden ayrı devrinin mümkün bulunup bulunmadığı sorulmalı ve ayrıca özel hastane mevzuatı tartışılmalıdır. Bu araştırma ve yukarıda yapılan açıklamalar ve yönetmelik hükümleri doğrultusunda yapılacak değerlendirme sonucunda, hastane işletme ruhsatının, bir ticari işletme olan özel hastaneden ayrı ve müstakil bir ekonomik değere sahip olduğu ve tek başına devrinin mümkün bulunduğu sonucuna varılırsa haczedilebileceği, aksi halde haczin mümkün olmadığı kabul edilmelidir” (www.kazanci.com).

kabul edilir²². Örneğin TMK m. 25/IV'e göre "manevî tazminat istemi, karşı tarafça kabul edilmiş olmadıkça devredilemez" hükmü gereği manevi tazminat taleplerinin kural olarak devredilemez ve bu sebeple de haczedilemez²³.

İşte bu noktada cevabını aradığımız soru, Kanun (FSEK) fikir ve sanat eserleri üzerinde tesis edilen lisans haklarının üçüncü kişilere devrini kural olarak yasaklamış mıdır? Bir üst başlıkta Kanun'daki ifadeden her iki anlamın da çıkarılabileceğini ifade etmiştik. Kanaatimizce buradaki ayrımı lisans sözleşmesinde devre ilişkin bir madde bulunmadığı durumlarda verilecek hüküm ekseninde yapmak isabetli olacaktır. Yani eğer lisans sözleşmesinde sözleşmeden doğan hakların devrine ilişkin bir hüküm olmadığında kural olarak devir yasak diyorsak, bu takdirde Kanun'un yasakladığı bir devir vardır ve devri yasak olan bu hakkın haczi de mümkün olmayacaktır²⁴. Ancak lisans sözleşmesinde sözleşmeden doğan hakların devrine ilişkin açık bir anlaşma olmadığında kural olarak devir mümkündür, diyorsak bu takdirde haciz de mümkündür diyeceğiz. Bu durumda sözleşmeye devrinin yasak olduğuna ilişkin bir madde konulması da lisans hakkının haczine engel teşkil etmeyecektir. Zira haczin yasak olması için devir yasağının kanun gereği olması gerekmektedir. Örneğin bir kitap yazarı olan (K), kitabı üzerindeki mali haklardan olan işleme hakkına yönelik çeviri yetkisinin (A)'ya, filme alma yetkisini (B)'ye vermiş ve bu hakların (lisans haklarının) devrini yasaklamıştır. (A)'nın ya da (B)'nin borçlarından dolayı kendilerine karşı yapılan bir takipte (A)'nın ve (B)'nin (K)'nin kitabı üzerindeki işleme hakları (lisans hakkı) hacze konu edilerek bir başka kişi tarafından haciz yolu ile satın alınarak kullanılabilir midir? Yani haciz yolu ile bu hakkı devralan kişi (K)'nin kitabını film olarak çekebilecek midir ya da onu tercüme edebilecek midir? Başka bir örnek bir tiyatro senaryosu yazarı (T), eserinin Ankara'daki temsilieri için (A), İstanbul'daki temsilieri için (B)'ye lisans vermiş ve bu hakların (lisans haklarının) devrine ilişkin sözleşmeye bir hüküm koymamışlardır. (A)'nın ya da (B)'nin borçlarından dolayı kendilerine karşı yapılan bir takipte (A)'nın ve (B)'nin (T)'nin tiyatro eseri üzerindeki temsil hakları hacze konu edilerek bir başka kişi tarafından haciz yolu ile satın alınarak kullanılabilir midir? Fikîr ve Sanat Eserleri Kanunu m. 49'u "kural olarak fikîr ve sanat eserleri üzerinde tesis edilen lisansların (ruhsatların) devri mümkün değildir" şeklinde yorumladığımızda her iki örnekte de lisans hakkının haczi

²² **Kuru**, Haczi Caiz Olmayan Şeyler, s. 279. Bunun tek istisnası kaydı hayatla iratların haczinin düzenlendiği 818 sayılı BK m. 510 ve bu maddeye atf yapan İİK m. 82/1-8 hükmüdür. Ancak 818 sayılı BK m. 510'da haczolunmamak üzere tesis edilmiş olan kaydı hayatla iratlar "İİK m. 82/1-8'de" haczi mümkün olmayan mallar ve haklar arasında düzenlendiğinden 6098 sayılı TBK m. 610 metnine alınmamıştır.

²³ Baki **Kuru**, İcra ve İflas Hukuku El Kitabı, 2. Baskı, Ankara 2013, s. 502.

²⁴ Ayrıca manevi tazminat örneğinde de görüldüğü üzere bir hakkın devrinin sözleşme ile mümkün hale getirilebilme imkânının olması o hakkın maddi hukuka göre devri yasak bir hak olarak nitelendirilemeyeceği anlamına da gelmemektedir.

de mümkün değildir. “Kural olarak fikr ve sanat eserleri üzerinde tesis edilen lisansların (ruhsatların) devri mümkündür” şeklinde yorumladığımızda ise, her iki örnekte de lisans hakkının haczi mümkündür. Bu durumda ilk örnekte devir yasağı olsa bile, yasak Kanun’dan değil sözleşmeden doğduğundan hacze engel teşkil etmeyecektir.

Kanaatimizce FSEK m. 49, lafzi olarak yorumlandığına fikr ve sanat eserleri üzerinde kurulan lisans sözleşmelerinde, sözleşmeden doğan hakların devrinin kural olarak yasak olduğu sonucu, karşıt sonuca göre daha belirgin bir şekilde anlaşılmaktadır. Ancak fikr ve sanat eserleri üzerinde kurulan lisans sözleşmelerinde, sözleşmeden doğan hakların devrinin kural olarak mümkün olduğu şeklinde bir çıkarımda, Kanun’un lafzından istinbat edilen alakasız bir çıkarım olmayacaktır. Gâyi olarak yorumlandığında ise Kanun’un amacının devri kural olarak yasaklamak olduğu söylenebilir. Zira fikr ve sanat eserlerinde manevi yön diğer fikrî mülkiyet haklarına göre çok daha fazladır. Bu sebeple FSEK, fikr ve sanat eserlerinin haczine ilişkin kısıtlamalar getirmiştir. Bu manevi yön yukarıdaki örneklerden de net bir şekilde anlaşılabilir. Bir marka açısından marka sahibi markasını kullanmak isteyen kişi ile lisans sözleşmesi yaptığında marka sahibinin lisans hakkı isteyen kişinin kişiliğine verdiği önem ile bir fikr ve sanat eseri sahibinin eseri üzerinde lisans hakkı isteyen kişinin kişiliğine verdiği önem aynı derece de değildir. Nitekim Fikr ve Sanat Eserleri Kanunu’nu hazırlayan Hirsch, mali haklar üzerindeki tasarruf işleminin eser sahibinin kişiliği ile ilişkisini göz önünde tutarak, bu işlemin eser sahibi ile hakkı devralan arasındaki bir güven ilişkisine dayalı olduğunu belirtmiştir²⁵. Bu sebeplerle bir fikr ve sanat eserinin sahibinin izni olmaksızın bir üçüncü kişi tarafından kullanılmasının önünün açılması kabul edilmemelidir.

Manevi tazminat talepleri karşı tarafça kabul edildiği takdirde devredilebileceğinden, aynı durumda haczi de mümkün hale gelmektedir²⁶. Manevi tazminat talep hakkıyla ilgili açık düzenlemenin amacından hareketle eser sahibi, lisans sözleşmesinde, sözleşme konusu mali hakların devrine açıkça muvafakat etmiş ise, bu durumda haciz engeli de ortadan kalkacaktır. Sonuç olarak lisans sözleşmesinde lisans hakkının devredileceğine ilişkin bir hüküm yok ya da devri yasaklar bir hüküm varsa, lisans hakkının haczi de mümkün değildir. Ancak eser sahibi lisans hakkının devrine açıkça muvafakat etmiş ise lisans hakkının haczinin mümkün olduğu kabul edilmelidir.

İcra müdürü, haczi mümkün olmadığı halde, lisans hakkının haczine karar verirse, lisans hakkı sahibinin ya da eserin sahibinin başvuracağı yol, İİK m.

²⁵ Ernst E Hirsch, Hukukî Bakımdan Fikrî Say II, İstanbul 1943, s. 229. Aynı yönde bkz. Kerimoğlu, s. 5 dp 12.

²⁶ Kuru, El Kitabı, s. 502.

16'da düzenlenen şikâyet yolu olmalıdır. Yargıtay kararlarına baktığımızda²⁷ lisans hakkı sahibinin borcundan dolayı haczedilen lisans hakkına eser sahiplerinin üçüncü kişi sıfatıyla alacaklılara karşı istihkak davası açarak karşı koyduğu anlaşılmaktadır. Hâlbuki istihkak davası yoluna ancak maddi hukuka ilişkin mülkiyet ya da sınırlı aynı haklarla ilgili olarak bir hakkın ihlâl edildiği gerekçesiyle başvurulabilir. Çünkü üçüncü kişiler bu davayı, haczedilen şeyler üzerinde maddi hukuka ilişkin bir haklarının ihlâl edildiği ve bu ihlalin cebri icra organı olan icra dairesi aracılığıyla yapıldığı gerekçesiyle açmaktadırlar. Üçüncü kişilerin ihlâl edildiğini ileri sürdükleri haklar, icra hukukuna ilişkin bir nitelik taşıyorsa, bunun giderilmesi için ancak şikâyet yoluna başvurulabilir²⁸. Diğer bir ifadeyle icra müdürünün bir şeyin haczinin mümkün olup olmadığını belirlemesi icra ve iflâs Kanunu ile tanınan bir yetki olduğundan, icra ve iflâs Kanunu'nun tanıdığı yetkinin yanlış kullanılması İİK m. 16'nın uygulanmasını gerektirir. Ayrıca lisans hakkı, lisans veren eser sahibinde değil, borçlu konumunda bulunan lisans alan kişidedir. Bir hakka sahip olmadan o hakka ilişkin istihkak talebinde bulunulması mümkün değildir. Dolayısıyla icra hukukuna dair bir hak ihlali olan, lisans hakkının haczi mümkün olmadığı halde haczine, karşı başvurulacak yol şikâyet yoludur.

V. FİKİR VE SANAT ESERLERİ ÜZERİNDEKİ LİSANS SÖZLEŞMELERİNİN HACZİNİN MARKA LİSANS SÖZLEŞMELERİ İLE KIYASLANMASI

Haczin mümkün olduğu hallerin düzenlendiği FSEK m. 62'de lisans haklarının (ruhsat)²⁹ haczine ilişkin bir madde yer almamaktadır. Ancak doktrinde ve Yargıtay kararlarında³⁰ lisans haklarının da mali hak kapsamında

²⁷ **Yarg. 21 HD 20.02.2007 T, 2006/4529 E, 2007/2357 K** "Uyuşmazlık 3 kişinin İİK 96 vd. maddelerine dayalı olarak açtığı istihkak davasına ilişkindir. Davacı şirket maliki ve isim hakkı sahibi oldukları dergilerin "lisans hakkı" üzerine, borçlu 1 numara H. Yayıncılık A.Ş.'nin borcundan dolayı konulan hacizlerin kaldırılmasını istemiştir. Uyuşmazlık, icra ve iflâs Kanunu'nun 96. ve onu izleyen maddelerine dayalı üçüncü kişinin istihkak davasına ilişkindir". **Yarg. 21 HD 29.03.2007 T, 2006/6253 E, 2007/5275 K** "Davacı üçüncü kişi H.E. B.V. vekili, davaya konu basın mevkutelerinin malikinin ve isim hakkı sahibinin davacı şirket olduğunu, davacı şirketin yazılı basın konusunda uluslararası bir şirket olup, Türkiye'deki faaliyetlerini, lisans hakkı verdiği ve ortağı bulunduğu borçlu 1 N. H.Y. A.Ş. vasıtası ile sürdürmekte olduğunu, davacı şirket ile borçlu 1 N. H.Y. A.Ş. (eski unvan: 1 N. Y.A.Ş.) arasında lisans sözleşmeleri yapıldığını belirterek, davalı alacaklı tarafından borçluya ait olduğu ileri sürülerek haciz edilen basın mevkuteleri üzerindeki haczin kaldırılmasını istemiştir" (www.kazanci.com).

²⁸ Kudret Aslan, Hacizde İstihkak Davası, Ankara 2005, s. 110.

²⁹ Fikir ve sanat eserleri üzerindeki mali hakların ruhsat konusu edilmesi genellikle sinema, tiyatro ve opera gibi eserlerin temsili işlerinde görülür (Arslanlı, s. 176). Fikir ve sanat eserlerinin ruhsat sözleşmesine konu edildiği durumlara örnek olarak, mesela işleme hakkına yönelik çeviri yetkisinin (A)'ya, filme alma yetkisinin (B)'ye verilmesi; bir tiyatro eserinin Ankara'daki temsilieri için (A), İstanbul'daki temsilieri için (B)'nin yetkilendirilmesi gösterilebilir (Erel, s. 304).

³⁰ **Yarg. 21 HD 20.02.2007 T, 2006/4529 E, 2007/2357 K** "Lisans hakkının haczine ilişkin açık

değerlendirilerek haczedilebileceği savunulmuştur³¹. Fikîr ve Sanat Eserleri Kanunu m. 48/II'de de belirtildiği üzere lisans (ruhsat), bir fikîr ve sanat eseri üzerindeki mali hakları kullanma yetkisinin³² başkasına devredilmesidir. Fikîr ve Sanat Eserleri Kanunu m. 49 doktrinde “mali hakları kullanma yetkisini devralan (ruhsat sahibi ya da lisans hakkı sahibi) bu hakkı veya kullanma lisansını diğer birine devredebilir. Ancak lisans alanın, aldığı lisansı başkasına devretmesi için eser sahibinin (veya mirasçılarının) muvafakati ve bu muvafakatin yazılı olması gerekir” şeklinde yorumlanmıştır. Bu gerekçelerle, gerek doktrinde gerek Yargıtay kararlarında hukukî işlemlere konu olabilen yani devredilebilen bu hakkın haczinin de mümkün olması gerektiği ve lisans mali haklara ilişkin olduğundan haczinin de bu kapsamda değerlendirilmesi gerektiği ileri sürülmüştür. Yukarıda fikîr ve sanat eserleri üzerindeki mali hakların lisans sözleşmesine konu edilmesi durumunda lisans hakkının haczedilemeyeceği yönündeki görüşümüzü gerekçeleriyle belirttik. Konunun ve Kanun'un yorumunda ortaya çıkan farklı anlamların sebebinin daha iyi anlaşılması açısından bu başlık altında marka hakkı üzerinde kurulabilen lisans hakları ile mali haklar üzerinde kurulabilen lisans hakkının birlikte değerlendirilmesini faydalı buluyoruz.

Marka hakkı açısından da FSEK'teki hükme benzer bir düzenleme getirilmiştir. Ancak lisans hakkının devri açısından iki yasal düzenleme arasında lafzi bir fark bulunmaktadır. SMK m. 24/III'te “aksi sözleşmede kararlaştırılmamışsa lisans sahipleri, lisanstan doğan haklarını üçüncü kişilere devredemez veya alt lisans veremez” demek suretiyle lisans hakkının devrinin kural olarak yasak olduğunu ancak sözleşmede devredilebileceğinin kararlaştırılabileceği belirtilmiştir³³. FSEK m. 49/I'de ise, “eser sahibi veya mirasçılarından mali bir hak veya böyle bir hakkı kullanma ruhsatını iktisap etmiş olan bir kimse, ancak bunların yazılı muvafakatiyle bu hakkı veya kullanma ruhsatını diğer birine devredebilir” demek suretiyle doktrinde ve

bir hüküm bulunmamakla birlikte, anılan maddeler ve İK 82. maddesinin genel hükümleri birlikte değerlendirildiğinde Lisans hakkının haczini engelleyen bir durumun söz konusu olmadığı lisans hakkının da hasılat kirası hükümleri çerçevesinde kiracının (lisans alanın) borcundan dolayı haczi mümkün olduğu...” (www.kazanci.com).

³¹ Sümer **Altay**, 5846 Sayılı FSEK Bağlamında Mali Hakların Haczi ve İflas Masasına Girmesine İlişkin Bazı Faraziyelerin Değerlendirilmesi, İHFM, C. 56, S. 1-4, Y. 1998; **Erel**, s. 328.

³² Dikkat edilecek olursa ruhsat sözleşmesinin konusunu oluşturan mutlak nitelikte mali hak değil; bu hakkın kullanma yetkisi devredilmektedir. Ancak kullanma yetkisi değil de, hakkın kendisi devredilseydi, mali hakkı devralanın mutlak nitelikte herkese karşı ileri sürebileceği bir hakkı olurdu. Hâlbuki ruhsat sözleşmesi neticesinde hakkın kendisi eser sahibinde kalmaya devam etmektedir (**Erbek**, s. 41).

³³ Hamdi **Yasaman**/Sıtkı Anlam **Altay**/Tolga **Ayoğlu**/Fülürya **Yusufoğlu**/Sinan **Yüksel**, Marka Hukuku, C. II, İstanbul 2004, s. 712; Burak **Ongan**, Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmelerinde Tarafların Hukukî Durumu, Ankara 2007, s. 61.

Yargıtay kararlarında sanki kural olarak ruhsatın devredilebileceğini ancak bunun için eser sahibi veya mirasçılarının muvafakatının alınması gerektiği şeklinde bir yorum ortaya çıkmıştır.

Bunun neticesinde de doktrinde markalar açısından lisans hakkının haczedilemeyeceği³⁴; fikîr ve sanat eserleri üzerindeki ruhsatların ise haczedilebileceği savunulmuştur³⁵. Aslında iki hüküm arasında lafzi bir yorum ile bir fark görünse de kastedilen aynı şeydir. Yani her iki hükümde de hakkın devredilmesi için hak sahibinin izin vermesi şartı aranmıştır. Dolayısıyla diyebiliriz ki kural olarak lisans ya da ruhsat hakkının devri mümkün değildir; ancak hak sahibinin muvafakatiyle lisans ya da ruhsat hakkının devri mümkündür. Hak sahibi buna lisans ya da ruhsat sözleşmesinde açıkça izin vermelidir. Ancak sözleşmede hüküm yoksa buna sonradan yazılı olarak izin vermesi de mümkündür. Yani markalar açısından muvafakatın sözleşmede yazılı olması sonradan verilememesi; fikîr ve sanat eserlerinde ise sonradan da izin verilmesi gibi bir fark da yoktur³⁶. Dolayısıyla iki hüküm arasında fark oluşturup haciz açısından da farklı sonuca varmak yerinde değildir.

Marka hakkının ya da fikîr ve sanat eserleri açısından mali hakkın devri ile bu hakların lisansa konu edilmesinde aynı esaslar geçerlidir. Dolayısıyla bu açıdan da iki lisans hakkı arasında fark oluşturulmaması gerekir. Yani markanın devrinde markayı devralan nasıl bu markayı kullanacak ve bundan ekonomik bir menfaat elde edecekse; markanın lisansa konu edilmesi durumunda da markayı devralan kişi bu markayı kullanacak ve bundan ekonomik bir menfaat elde edecektir. Bu durum fikîr ve sanat eserleri için de aynı şekilde geçerlidir. Bu açıdan markalar ile fikîr ve sanat eserleri arasında fark yoktur. İki sözleşme türü arasındaki fark yani devir ile lisans verilmesi arasındaki fark, hakkın devri sözleşmelerinde hak, devreden malvarlığından sözleşmedeki şartlar çerçevesinde çıkararak devralanın malvarlığına dâhil olmasına karşılık, lisans sözleşmesinde hakkın özünün eser ve/veya hak sahibinde kalmaya devam etmesidir.

Sonuç olarak fikîr ve sanat eserlerinde lisansların hazine, tıpkı markalarda olduğu gibi izin verilmemesi daha isabetli bir yaklaşımdır. Bunun yerine

³⁴ Sabih Arkan, *Marka Hukuku*, C. II, Ankara 1997, s. 207; Mücahit Ünal, *Marka Tescilinden Doğan Haklarla İlgili Hukukî İşlemler*, Ankara 2007, s. 112; Yasaman/Altay/Ayoğlu/Yusufoğlu/Yüksel, s. 712.

³⁵ Erel, s. 328; Tekinalp, s. 250; Altay, s. 216.

³⁶ Nitekim Aydıncık'a göre; marka lisans sözleşmesine alt lisansa ilişkin bir kayıt konulmamasına rağmen alt lisans verilmesi halinde, lisans verenin alt lisans sözleşmesini kabul etmiş sayılabilmesi için yazılı muvafakati gerekmektedir. Yani Aydıncık isabetli olarak SMK m. 24/III hükmünü aynen FSEK m. 49/1 hükmü gibi yorumlayarak lisansın devri için sahibinin sonradan muvafakat vermesinin mümkün olduğunu ileri sürmüştür (Aydıncık, s. 69).

yukarıda da belirttiğimiz üzere ve Yasaman'ın markalar açısından isabetli olarak ifade ettiği, lisans sözleşmesinin devrinin kural olarak mümkün olmaması sebebiyle, haczinin de mümkün olmadığı; ancak tarafların lisans hakkının devredilebileceğini kararlaştırdıkları durumda, lisans hakkının haczedilebilmesi gerektiği görüşünün fikr ve sanat eserlerinde de uygulanması gerekir³⁷.

VI. FİKİR VE SANAT ESERLERİ ÜZERİNDE TESİS EDİLEN LİSANS SÖZLEŞMELERİNİN HACZİNE UYGULANACAK HÜKÜMLER

Haciz, kesinleşmiş bir icra takibi üzerine, alacaklının talebiyle borçlunun ekonomik değere sahip mal ve haklarının, alacaklının alacağını karşılayacak kısmına, icra dairesince, kanunda belirtilen kurallar ışığında, el konulmasına ya da borçlunun ekonomik değere sahip mal ve hakları üzerindeki tasarruf yetkisinin kaldırılmasına yönelik bir icra takip işlemidir³⁸.

Fikr ve sanat eserleri üzerinde tesis edilen lisans sözleşmesinden doğan lisans hakkının taşınmaz ya da taşınır niteliğinde olmadığı aşikârdır. Zira fikr ve sanat eserleri üzerindeki haklar, maddi bir varlığa sahip olmadıkları için eşya olarak kabul edilmemektedirler. Dolayısıyla bu hakkın kullanımını konu eden lisans hakkı da yani hakkın bizzat kendisinin de eşya olarak kabulü mümkün değildir. Eşya olarak kabul edilmeyen lisans hakkının haczine de İcra ve İflâs Kanunu'nun taşınır ve taşınmaz haczine ilişkin hükümlerinin uygulanmayacağı da rahatlıkla söylenebilir.

İcra ve İflâs Kanunu m. 94'ün ise, mali hakların ve bu hakların kullanılmasını konu eden lisans haklarının haczine uygulanabilir olduğu doktrinde savunulmuştur³⁹. Bolayır'a göre, doğrudan İİK m. 94 uygulanır demek mümkün

³⁷ **Yasaman/Altay/Ayoğlu/Yusufoğlu/Yüksel**, s. 712. Ancak aksi görüşte olan Erel'e göre FSEK m. 49'da aranan "eser sahibi veya mirasçılarının yazılı muvafakati" şartının ruhsatın haczine herhangi bir etkisi olmaz. Zira eser sahibinin muvafakati sadece ruhsatın ruhsat alanca bir başka şahsa devrinde (alt ruhsat ya da lisans) aranmıştır. Alman Hukuku'nun aksine bizim fikrî hukuk sistemimizde haciz açısından eser sahibinin muvafakati aranmamıştır (**Erel**, s. 328)

³⁸ Baki **Kuru**, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış İcra ve İflas Hukuku, Eylül 2016, s. 207; Baki **Kuru**, İcra ve İflas Hukuku, Üçüncü Baskı, C. I, İstanbul 1988, s. 616; Baki **Kuru**/Ramazan **Arslan**/Ejder **Yılmaz**, İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı, 26. Baskı, Ankara 2012, s. 231; İlhan E. **Postacıoğlu**, İcra Hukuku Esasları, 4. Baskı, İstanbul 1982, s. 290; Saim Üstündağ, İcra Hukukunun Esasları, 8. Baskı, İstanbul 2004, s. 143; Abdurrahim **Karslı**, İcra ve İflas Hukuku, 3. Baskı, İstanbul 2014, s. 278; Hakan **Pekcanitez**/Oğuz **Atalay**/Meral **Sungurtekin Özkan**/Muhammet Özkes, İcra ve İflas Hukuku, 11. Baskı, Ankara 2013, s. 243; **Kuru**, El Kitabı, s. 410; **Uyar**, s.3.

³⁹ Seyithan **Deliduman**, "5846 Sayılı Fikr ve Sanat Eserleri Kanununa Göre Haczin Konusu", Fikrî Mülkiyet ve Rekabet Hukuku, Ankara Barosu Uluslararası Hukuk Kurultayı, 08-11 Ocak 2002, Ankara, s. 870; Cahit **Suluk**/Ali **Orhan**, Uygulamalı Fikrî Mülkiyet Hukuku, C. II, İstanbul 2005, s. 615; Hülya Taş **Korkmaz**, "Fikr ve Sanat Eserleri Kanunu Uyarınca Haczi Caiz Olan Malvarlığı Unsurları", MİHDER, Y. 2005, S. 2, s. 345; Nurullah **Bal**, "Fikr ve

değildir. Bunun yerine İİK m. 94'ün kıyasen uygulanabileceğini söylemek daha isabetli olur⁴⁰. Bunun yanında Topuz'a göre, İİK m. 94'ün ne doğrudan ne de kıyasen uygulanması mümkün değildir⁴¹. Bu görüşü destekler nitelikte bir Yargıtay kararında da Yargıtay 12. HD. "İİK'nin 94. maddesi ise, bir intifa hakkı, taksim edilmemiş bir miras, MK'nın – BK'nın maddelerinde belirtilen bir şirket yahut iştirak halinde tasarruf edilen bir mal hissesi hakkında uygulanabilir. Kat karşılığı inşaat sözleşmesinde doğması muhtemel haklar için anılan maddenin uygulanması mümkün değildir"⁴² demek suretiyle İİK m. 94'ün sadece madde metninde belirtilen durumlarda uygulanabileceğini belirtmiştir. Kanaatimizce de bu görüş daha isabetlidir. Zira İİK m. 94'e baktığımızda maddenin başlığı "iştirak halinde tasarruf edilen mallar" olarak belirtilmiştir⁴³. İçeriğinde ise, bir intifa hakkı veya taksim edilmemiş bir miras veya bir şirket yahut iştirak halinde tasarruf edilen bir mal hissesinin haczinden bahsedilmiştir. Görüldüğü üzere lisans haklarının ya da genel olarak hakların haczinden bahsetmek yerine intifa hakkı ve miras ya da şirket veya iştirak halinde kullanılan bir mal hissesinin haczi düzenlenmiştir⁴⁴.

Sanat Eserleri Kanununa Göre Fikrî Hakların Haczi", Prof. Dr. Ejder Yılmaz'a Armağan, C. I, Ankara 2014, s. 454; **Tekinalp**, s. 248; **Altay**, s. 215. **Yarg. 21 HD 20.02.2007 T, 2006/4529 E, 2007/2357 K** "Lisans hakkının paraya çevrilmesinde ise yine İİK 94 ve 121 maddelerinde açık hüküm bulunmamakla birlikte (satışın yapılması ve satış usulü icra mahkemesinden sorularak) (FSEK'nun 62. 1/3. maddesi kıyasen uygulanmalı eser sahibinin korunmaya layık menfaatlerinin ihlal edilmemesi şartı burada da aranılmak suretiyle mahkemece kararlaştırılmalıdır" (www.kazanci.com).

⁴⁰ Nur **Bolayır**, "Fikrî Mülkiyet Haklarında Cebri İcra Sistemi", DEÜHFD, C. 16, ÖS. 2014, Prof. Dr. Hakan Pekcanitez'e Armağan, Y. 2015, s. 2543. Üstündağ, İİK m. 94'de sayılan hallerin sınırlı olmayıp örnek olarak gösterildiğini ileri sürmüştür (Üstündağ, s. 202). Ancak burada Üstündağ, m. 94'de sayılan haller ile kastettiği şey, İİK m. 94/II'de belirtilen alacaklıya yetki belgesi verilmesi suretiyle borçlu adına dava açma hakkının verildiği hallerin metinde belirtilen hallerle sınırlı olmayıp, Kanun'da örnek olarak belirtildiğidir. Buna ilişkin paylaştığı Yargıtay kararında da bu husus belirtilmiştir. İlgili Yargıtay kararında Yargıtay, "borçlu ile üçüncü bir kişi arasında bir taşınmaz satış vaadi sözleşmesi yapılmışsa ve borçlu malike karşı tescil davası açmıyorsa, alacaklı İİK. m. 94'e göre icra dairesinden alacağı bir yetki belgesi ile, borçlu adına tescil davası açabilir. Çünkü m. 94 sınırlayıcı bir düzenleme öngörmemiştir" demek suretiyle İİK m. 94/II'de sayılan hallerin sınırlı olmadığını vurgulamıştır (**Yarg. 4. HD. 1971/8638 E, 1971/9927 K, 29.11.1971 T**).

⁴¹ Gökçen **Topuz**, "Marka Haczi ve Paraya Çevrilmesi", EÜHFD, C. III, S. 2, Y. 2008, s. 410. Topuz'a göre İİK m. 94'ün açık ifadesi karşısında ne doğrudan ne de kıyasen mali haklar üzerindeki haciz uygulamasının m. 94'e göre yapılacağını söylemek mümkün değildir (**Topuz**, Marka Haczi, s. 410). Mali haklar ve diğer tüm haklarının haczinin m. 94'e göre yapılabilmesi için bir değişiklik yapılarak, m. 94'ün tüm hakları kapsar şekilde yeniden düzenlenmesi daha isabetli olur (Gökçen **Topuz**, Hisse Haczi ve Satışı, Ankara 2009, s. 311).

⁴² **Yarg. 12. HD. 1997/4385 E, 1997/4720 K, 16.04.1997 T** (www.kazanci.com).

⁴³ İcra ve İflas Kanunu m. 94'ün tüm hakların haczini kapsar şekilde yeniden düzenlenmesi ve buna ilişkin kanun önergesi için bkz. **Topuz**, Hisse Haczi s. 311.

⁴⁴ **Topuz**, Marka Haczi, s. 410.

Sonuç olarak baktığımızda fikr ve sanat eserleri üzerinde tesis edilen lisans sözleşmesinden doğan lisans haklarının haczine; ne doğrudan ne de kıyasen taşınır ya da taşınmaz haczine ilişkin hükümler ya da intifa hakkı ve hisse haczinin düzenlendiği İİK m. 94 hükmünün uygulanması isabetli olmaz. Kanaatimizce bunun yerine fikr ve sanat eserleri üzerinde tesis edilen lisans sözleşmesinden doğan lisans haklarının İİK m. 85/1'e⁴⁵ göre haczedebileceğini⁴⁶ ve bunun yanında İİK'nın talep müddeti (İİK m. 78), hacze başlama müddeti (İİK m. 79), kıymet takdiri (İİK m. 87), hakların haczinde muhafaza tedbiri alınması gerektiğini düzenleyen İİK m. 90 ya da haciz tutanağı (İİK m. 102) gibi hacze ilişkin maddeleri uygun düştüğü ölçüde fikr ve sanat eserleri üzerinde tesis edilen lisans sözleşmesinden doğan lisans haklarının haczine de uygulanır demek daha isabetli olur.

VII. FİKİR VE SANAT ESERLERİ ÜZERİNDE TESIS EDİLEN LİSANS SÖZLEŞMELERİNİN HACZİ USULÜ

Fikr ve sanat eserleri üzerinde tesis edilen lisans sözleşmesinden doğan lisans haklarının haczi de diğer tüm haciz kurallarında olduğu gibi alacaklının haciz talebi ile başlar⁴⁷. Burada karşımıza çıkan ilk sorun ise haczin nerede yapılacağıdır. Taşınır ve taşınmaz mallar bulunduğu yerde (mahallinde) haczedilir (İİK m. 102). Sicile kayıtlı malların haczi ise, kaydına işletilmek suretiyle buldukları adreslere gidilmeden doğrudan da yapılabilir (İİK m. 79/II)⁴⁸. Hakların haczinin yapılacağı yer açısından ise Kanun'da herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu noktada fikr ve sanat eserleri üzerindeki tesis edilen lisans sözleşmesinden doğan lisans haklarının sicile kayıtlı mal varlığı değerleri olmadığından, haczinin de borçlunun konutunda ya da işyerinde tutanak düzenlemek suretiyle yapılması gerekir⁴⁹. Ayrıca bu haklarının haczi için bir fikr ve sanat eserinin varlığı şarttır. Dolayısıyla icra müdürünün re'sen ya da alacaklının talebi doğrultusunda tespit ettiği lisans hakkının bağlı olduğu fikr ve sanat eserini, eserin mahiyetini, içeriğini, niteliğini, kapsamını; lisans hakkının hangi mali hakka ilişkin olduğunu belirtmek suretiyle haciz tutanağına yazması gerekmektedir⁵⁰.

⁴⁵ **Taşınır ve Taşınmaz Malların Haczi**

İİK m. 85 - "Borçlunun kendi yedinde veya üçüncü şahısta olan taşınır mallarıyla taşınmazlarından ve alacak ve haklarından alacaklının ana, faiz ve masraflar da dâhil olmak üzere bütün alacaklarına yetecek miktarı haczolunur".

⁴⁶ **Topuz**, Marka Haczi, s. 411.

⁴⁷ **Postacıoğlu**, s. 284; **Kuru**, C. I, s. 619; **Kuru**, El Kitabı, s. 412; **Üstündağ**, s. 143; **Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes**, s. 243; **Kuru**, İstinaf, s. 208; **Kuru/Arslan/Yılmaz**, s. 232; **Karslı**, s. 280.

⁴⁸ **Kuru/Arslan/Yılmaz**, s. 233; **Kuru**, El Kitabı, s. 421; **Kuru**, İstinaf, s. 210.

⁴⁹ **Tekinalp**, Fikrî Mülkiyet Hukuku, s. 243; **Bolayır**, s. 2543.

⁵⁰ **Tekinalp**, Fikrî Mülkiyet Hukuku, s. 243; **Bolayır**, s. 2543.

Kıymet takdiri ise, icra müdürü tarafından bizzat değil, bilirkişi marifetiyle yaptırılmalıdır⁵¹. Lisans verenin ya da lisans alanın istihkak iddiaları olması durumunda icra müdürünün bu konuda takdir yetkisi olmadığından⁵² haczi yapması; borçlunun (lisans alan) ya da üçüncü kişinin (lisans veren) iddialarını tutanağa yazması gerekir⁵³.

Lisans sözleşmesinden doğan lisans haklarının haczinin caiz olmadığı durumlarda icra müdürü lisans hakkının haczedilemeyeceği kanaatindeyse bunun gerekçesini tutanağa yazarak haciz talebini reddedecektir (İİK m. 82/son). Örneğin haciz esnasında üçüncü kişiye ait bir tablo üzerinde borçlunun lisans hakkı (yayma hakkı) bulunduğu lisans sözleşmesinde devir yasağı varsa ya da devre imkan veren açık bir ifade yoksa icra müdürünün maddi hukuka göre devri kabil olmayan bir hakkın haczi de caiz olmayacağından lisans hakkı üzerinde haczi tatbik etmemesi gerekir. 6352 sayılı Kanunla İcra ve İflâs Kanunu'na eklenen İİK m. 82/son hükmü ile icra memuruna haczi talep edilen mal veya hakların haczinin mümkün olup olmadığını değerlendirme ve talebin kabulüne veya reddine karar verme yetkisi verilmiştir⁵⁴.

⁵¹ Senai **Olgaç/Haydar Köymen**, Türk İcra ve İflâs Kanunu, İkinci Baskı, İstanbul 1965, s. 758; Üstündağ, s. 154. Üstündağ'a göre de fikir ve sanat eserlerinde kıymet takdirinin bilirkişiye yaptırılması zorunludur. Ayrıca bilirkişiye müracaat edilmesi gerektiği halde edilmemişse, yani icra müdürü kıymet takdirini bizzat yapmışsa, şikâyet üzerine icra mahkemesi kıymet takdirini bilirkişiye yaptırır. İcra mahkemesinin tekrar kıymet takdiri yapması durumunda, haczedilen malların kıymetinin alacağın tutarından fazla olması halinde, icra müdürü malların bir kısmı üzerindeki haczi kaldıracabilir (Üstündağ, s. 154). **Yarg. 12. HD. 2004/22062 E, 2004/27468 K, 30.12.2004 T**, "*Özel bir bilgi gerektirmediği hallerde haczedilen menkuller üzerinde icra müdürü resen kıymet takdiri yapabilir*" (www.kazanci.com).

⁵² Baki **Kuru**, İcra ve İflâs Hukuku, Üçüncü Baskı, C. II, İstanbul 1990, s. 973; Üstündağ, s. 145; **Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes**, s. 247 dp 210.

⁵³ Buradaki istihkak iddiası ile kastedilen, lisans hakkının borçluya ait olmadığı bir üçüncü şahsa ait olduğu şeklinde ileri sürülen bir istihkak iddiasıdır. Yoksa yukarıda da belirttiğimiz üzere, lisans veren (eser sahibi) ya da lisans alan (borçlu) haczedilemezlik iddiasını istihkak iddiasında bulunarak değil, şikâyet yolu ile ileri sürmeleri gerekir.

⁵⁴ 05.07.2012 tarih ve 28344 sayılı RG. Bu hükmün gerekçesi şu şekilde ifade edilmiştir: "Maddeyle, alacaklı ile borçlu arasındaki menfaat dengesinin sağlanması, temel hak ve özgürlüklerin korunması, haczinde ekonomik yarar bulunmayan ya da muhafazasında ve satışında güçlük çekilen eşyaların hacizlerinin önlenmesi amaçlanmaktadır. Düzenlemeye göre, ekonomik faaliyeti sermayesinden ziyade bedeni çalışmasına dayanan borçlunun mesleğini sürdürebilmesi için gerekli her türlü eşya, borçlu ile aynı çatı altında yaşayan aile bireyleri için gerekli her türlü eşya ile öğrenci bursları ve diğer kanunlarda haczi yasaklanan mal ve hakların haczedilemeyeceği hükme bağlanmaktadır. Ayrıca, icra memurunun mal ve hakların haczi konusunda değerlendirme ve takdir yetkisine sahip olduğu açıkça belirtilmek suretiyle uygulamada karşılaşılan tereddütlerin giderilmesi amaçlanmaktadır. 2004 sayılı Kanunun "Tutanaklar" kenar başlıklı 8 inci maddesine bu Tasarının çerçeve 2 nci maddesiyle yeni bir fıkra eklenerek, icra ve iflâs dairelerince verilen kararların gerekçeli olarak tutanıklara yazılması hükmü getirilmiştir. Bu hüküm gereğince, icra memurunun yapacağı değerlendirme sonucu bir şeyin haczedilip haczedilemeyeceği konusundaki,

Kanun değişikliğinden önce Yargıtay'ın vermiş olduğu kararlar ile icra memurunun bu takdir yetkisi kabul edilmemiş ve bu tür malların haczedilmesi, haczedilmezlik şikâyeti için borçlular tarafından icra mahkemesine müracaat edilmesi kabul edilmişti⁵⁵. Ancak kanun değişikliği ile gerekçede de belirtildiği gibi icra memuruna haciz konusu malın haczinin, mümkün olup olmadığını değerlendirme ve talebin kabulüne veya reddine karar verme takdir yetkisi açıkça tanındığından⁵⁶, icra memuru haczi talep edilen fikr ve sanat eserinin haczedilemeyeceği kanaatindeyse haczi gerçekleştirmeyecektir. Nitekim Yargıtay'ın güncel vermiş olduğu kararlarda, kanun değişikliğinin etkisiyle, haczedilmezliğin icra memurun tarafından dikkate alınacağı belirtilmiştir⁵⁷. İcra memuru fikr ve sanat eserleri üzerinde tesis edilen lisans sözleşmesinden doğan lisans haklarının haczi konusunda takdir yetkisini kullanırken haciz tutanağında takdir yetkisini neden o yönde kullandığının gerekçesini de bildirecektir (İİK m. 8/2)⁵⁸.

kararını gerekçeli olarak verecektir. Böylece icra memurunun keyfi kararlar vermesinin önlenmesi ve denetim kolaylığının sağlanması amaçlanmaktadır.”

⁵⁵ **Yarg HGK 2004/12-202 E, 2004/96 K, 31.03.2004 T**, “*Yasa hükmünün açık ifadesi ve içeriği ile icra müdürüne alacaklının haciz isteminin yerine getirilmesi konusunda takdir yetkisi tanındığından söz edilemeyeceği gibi, başka alanlarda tanınmış takdir yetkisinin yorum yoluyla kapsamının genişletilmesi isabetsizdir*” (Nizam İpeki, İcra ve İflas Kanunu Tatbikatı (Şerh), 7. Baskı, İstanbul 2007, s. 437). Aynı yönde bkz. Yarg. 12. HD. 9774 E, 10408 K, 09.10.1997 T; Yarg. HGK. 12-213 E, 244 K, 10.06.2009 T; Yarg. HGK. 12-433 E, 430 K, 18.06.2008 T (www.kazanci.com). Yargıtay'ın görüşünün detaylı gerekçeleri ve eleştirileri için bkz. Tolga **Akkaya**, “İcra Memurunun Haczedilmezlik Kurallarını Kendiliğinden Dikkate Alıp Alamayacağı Sorunu”, Prof. Dr. Bilge Umar’a Armağan, DEÜHFD, Y. 2009, C. 11, s. 846 vd.

⁵⁶ **Kuru/ Arslan/ Yılmaz**, s. 278; **Kuru**, İstinaf, s. 255; **Pekcanitez/ Atalay/ Sungurtekin Özkan/ Özkes**, s. 276; **Kuru**, El Kitabı, s. 421.

⁵⁷ **Yarg. 12. HD. 5621 E, 14186 K, 15.04.2013 T** “İİK.nun 82.maddesine 02.07.2012 tarih ve 6352 Sayılı Kanunun 16. maddesiyle eklenen son fıkra da yer alan “İcra memuru, haczi talep edilen mal veya hakların haczinin mümkün olup olmadığını değerlendirir ve talebin kabulüne veya reddine karar verir.” düzenlemesi karşısında, icra memurunun haczi talep edilen malın bu madde uyarınca haczinin mümkün olup olmadığını değerlendirerek, bu doğrultuda haciz talebini yerine getirip getirmeme konusunda takdir yetkisi vardır. Görüldüğü gibi burada tanınan takdir yetkisi, İİK.nun 82.maddesi kapsamında malın haczi mümkün olup olmadığı ile sınırlı olup, icra müdürünün bunun dışında, örneğin malın 3.kişiye ait olduğu ya da somut olayda olduğu gibi haciz ihbarnamesi gönderilmesi istenen kişilerin borçluya nazaran 3.kişi sayılamayacakları gerekçesi ile haciz talebinin veya haciz ihbarı gönderilmesi isteminin yerine getirilmesi konusunda herhangi bir takdir yetkisinin bulunmadığı tartışmasızdır. Haczi talep edilen malın üçüncü kişiye ait olduğunun iddia edilmesi halinde istihkak prosedürünün uygulanacağı ya da kendisine haciz ihbarı gönderilen kişinin 3.kişi olmadığı yönündeki iddiasını İİK.nun 16. maddesi uyarınca şikâyet yoluyla icra mahkemesinde ileri sürebileceği tabidir” (www.kazanci.com). Aynı yönde Yarg. 12. HD. 3365 E, 12821 K, 04.04.2013 T; Yarg. 12. HD. 2012/27279 E, 2013/11536 K, 26.03.2013 T (www.kazanci.com).

⁵⁸ Osman **Duran**, “Belediyeye Karşı Haciz Tatbiki”, Prof. Dr. Ejder Yılmaz’a Armağan, C. I, Ankara 2014, s. 736; Osman **Duran/Alı Yeşilyurt**, “İl Özel İdaresi Mallarının Haczi”, EÜHFD, C. IX, S. 2, Y. 2014, s. 93.

VIII. LİSANS HAKKININ PARAYA ÇEVİRİLMESİ

Fikîr ve sanat eserleri üzerinde tesis edilen lisans sözleşmesinden doğan lisans haklarının ve diğer fikrî mülkiyet haklarının haczi bir hak haczi olduğundan doktrinde herkes tarafından paraya çevirmenin İİK m. 121'e göre yapılacağı belirtilmiştir⁵⁹. Yani markanın haczinin hangi hükümlere göre yapılacağı konusunda doktrinde çıkan tartışma markaların paraya çevrilmesi açısından yaşanmamıştır. Zira markaların haczi açısından en çok gündeme gelen İİK m. 94'de açıkça tüm hakların ya da markaların haczine ilişkin bir düzenleme içermemektedir. Ancak "*paraya çevirmenin diğer tarzı. İştirak halinde mülkiyet hisseleri*" başlıklı İİK m. 121'de "Bir intifa hakkı veya taksim edilmemiş bir miras veya bir şirket yahut iştirak halinde tasarruf olunan bir mal hissesi gibi yukardaki maddelerde gösterilmeyen başka nevi malların satılması lazım gelirse icra memuru satışın nasıl yapılacağını icra mahkemesinden sorar" hükmünde görüldüğü üzere başka nevi mallar ifadesi ile taşınır ya da taşınmaz haczi kapsamında değerlendirilmeyen ve intifa hakkı veya taksim edilmemiş bir miras veya bir şirket yahut iştirak halinde tasarruf olunan bir mal hissesi de olmayan haciz konusu malın satışı İİK m. 121 kapsamında alınmıştır. Bu sebeple de rahatlıkla fikîr ve sanat eserleri üzerinde tesis edilen lisans sözleşmesinden doğan lisans haklarının İİK m. 121'e göre paraya çevrileceği söylenebilir.

Satış isteme süresine ilişkin maddede bir süre yok. Ancak bu hakların alacaklara daha yakın olduğundan satış isteme süresinin 6 ay olarak kabul edilmesi gerektiği belirtilmiştir⁶⁰ (İİK m. 106/II).

İİK m. 121/II'de "*İcra mahkemesi, yerleşim yerleri malum olan alakadarları davet ve gelenlerini dinledikten sonra açık artırma yaptırabileceği gibi satış için bir memur da tayin edebilir, yahut iktiza eden diğer bir tedbiri alabilir*" hükmü getirilmiştir.

Bu hüküm ile fikîr ve sanat eserleri üzerinde tesis edilen lisans sözleşmesinden doğan lisans haklarının satışının talep edilmesi üzerine icra müdürünün öncelikle satışın nasıl yapılacağını icra mahkemesinden sorması gerekir. Yani satış usûlüne icra mahkemesi karar verecektir. İcra müdürünün bu talebi üzerine icra mahkemesi uygun olan satış usulünü belirlemek için ilgilileri çağırır. İlgililer olarak alacaklı, borçlu ya da hacizle ilgili olan üçüncü kişiler kastedilmektedir⁶¹. Bunun sonucunda icra mahkemesi, markanın açık artırma yolu ile satışını emredebilir ya da satış için bir memuru görevlendirip satışı bu memura havale edebilir. Bunun yanında icra mahkemesi gerekli gördüğü diğer bir tedbiri de alabilir.

⁵⁹ **Kuru**, El Kitabı, s. 634; **Topuz**, Marka Haczi, s. 414.

⁶⁰ **Kuru**, El Kitabı, s. 634; **Topuz**, Marka Haczi, s. 414.

⁶¹ **Topuz**, Marka Haczi, s. 414.

İcra mahkemesi, fikr ve sanat eserleri üzerinde tesis edilen lisans sözleşmesinden doğan lisans haklarının pazarlık yolu ile satılmasını da kanaatimce gerekli gördüğü bir tedbir olarak karar verebilir⁶². Özellikle borçlu ile ticari ilişki içerisinde bulunan üçüncü kişinin lisans hakkına sahip olmak istemesi halinde pazarlık ile satışa karar verilerek hacizli lisans hakkının satışı kolaylaştırılabilir.

Bu şekilde pazarlık ile satışa karar veren icra mahkemesi icra dairesinden lisans hakkını almak isteyebilecek kişilere teklif sunmaları için davetiye çıkarılmasına da karar verebilir. Bu suretle lisans hakkını almak isteyen birden fazla kişinin çıkması halinde bunlar arasında özel bir açık artırma yaparak lisans hakkının yine pazarlıkla satışı sağlanabilir.

Esasen pazarlık ile satışa karar verilebilmesi için lisans hakkı açısından tüm alakadarların bunu istemesi gerekmektedir. Aslında pazarlık ile satışın nasıl mümkün olacağı kanunda açıkça belirtilmiştir. Ancak “gerekli gördüğü diğer tedbirleri almak” tabirinden herhangi bir şart aranmaksızın satışın pazarlık suretiyle de yapılabileceğini icra mahkemesinin emredebileceğini kabul etmek gerekir.

SONUÇ

Fikr ve sanat eserleri üzerinde tesis edilebilen lisans sözleşmelerinin sağladığı lisans hakları çok ciddi ekonomik değer ifade edebilir malvarlığı haklarıdır. Yani eserin kendisi bir ekonomik değere sahip olduğu gibi, eserin lisans sözleşmesine konu edilmesi durumunda lisans alanın lisans hakkı da başlı başına ciddi bir ekonomik değere sahip olacaktır. Fikrî hak sahipleri, bu haklarını, ekonomik yönden değerlendirebilme imkânını birçok zaman bizzat elde edemezler. Bu sebeple eser sahibi lisans sözleşmesi yaparak ekonomik bir gelir elde etmek ister. İşte fikr ve sanat eserlerinde hukukî işlem olarak en sık tesis edilebilecek olan lisans sözleşmelerinin haczinin, fikr ve sanat eserlerinin haczi başlığı altında incelenmesi gereken en önemli başlıklardan bir tanesi olduğu söylenebilir.

Uygulamada ise ne fikr ve sanat eserlerinin haczine ne de bu haklar üzerinde tesis edilen lisans sözleşmelerinin haczine çok sık rastlanılmamaktadır. Fikr ve sanat eserlerine bakıldığında bunun en ciddi sebebi tescildir. Belki daha doğru bir ifade ile belirginliktir. Öyle ki, bu sadece bir fikr ve sanat eserinin varlığının tespitinde yaşanan bir sorun değil; onun sahibinin belirlenmesinde ve haciz aşamasında yani satış güvenlik tedbirleri gibi aşamalarda karşılaşılabilen bir sorundur. İcra prosedürünü düşündüğümüzde takibin kesinleşmesi ile

⁶² Aynı yönde bkz. Seda Özmumcu, Cebri İcra Hukukunda Pazarlık Suretiyle Satış, İstanbul 2005, s. 292.

alacaklıların borçlunun taşınmaz malvarlığı, araç, maaş ve bankalardaki alacakları üzerine yoğunlaştıkları görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında alacaklıların tercih ettiği haciz konusu malvarlığı değerleri “tespiti en kolay olan malvarlıklarıdır”. Bu sebeple bir fikir ve sanat eseri üretildiğinde, bu fikir ve sanat eserinin Türk Patent Enstitüsü ya da buna benzer bir kurum tarafından tutulan bir sicile kayıt edilmesi ve tıpkı markalarda olduğu gibi korumanın da buna bağlanması ile fikir ve sanat eserlerindeki belirginlik sorunu çözülebilecektir. Bu ise, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nun fikir ve sanat eserleri üzerinde yaptığı kategoriye sadık kalan bir sicil ile sağlanabilir.

Bir başka çözüm ise, haciz esnasında borçlunun malvarlığında olan bir fikrî mülkiyet hakkının ya da lisans hakkının varlığını, alacaklıların doğrudan aklına getirecek bir yol ile sağlanabilir. Örneğin tıpkı trafiğe kayıtlı araçlar ya da tapu siciline kayıtlı taşınmazların haczinde olduğu gibi bu hakların doğrudan icra dairesi tarafından görülebilmesinin sağlanması bu hakların haczini kolaylaştıran bir yöntem olabilir. Yani icra müdürü haczin kesinleşmesine müteakip, alacaklının talebi ile çok basit bir işlemle borçlunun trafiğe kayıtlı araç, tapu kütüğüne kayıtlı taşınmaz ya da maaş (SGK sorgusu) durumunu görüntüleyebilmektedir. Tıpkı bunun gibi borçlunun sahibi olduğu bir fikrî mülkiyet hakkının ve bu hak üzerinde tesis edilen lisans sözleşmesinin varlığını da görüntüleyebilmesi, bu hakların yani tüm fikrî mülkiyet haklarının haczini daha kolay hale getirecektir.

Fikir ve sanat eserleri üzerinde tesis edilen lisans sözleşmelerine bakıldığında lisans sözleşmesinden doğan hakkın haczine ilişkin bir madde FSEK’te bulunmamaktadır. Hâlbuki yukarıda da belirttiğim gibi lisans sözleşmesi fikir ve sanat eserlerinde en çok karşılaşılan durumlardan biri olacaktır. Gerçekten de haczin konusu yani lisans hakkının hacze konu olabileceği ya da olamayacağı, haczi düzenlenen malvarlığı değerinin düzenlendiği kanunda belirtilmelidir. İcra ve İflâs Kanunu ise, haczin nasıl yapılacağı, etkilerinin neler olacağı ya da haciz için muhafaza tedbirleri gibi şekli hükümleri düzenlemelidir.

Diğer bir eleştiri de ortak olması gereken bazı kurumların düzenleniş tarzında yapılan lafzi farklılıklar sonucu hukukî işlemlere yönelik doktrinde farklı yorumların çıkmasıdır. Örneğin fikir ve sanat eserlerinde ruhsatların haczine ve devrine ilişkin düzenleme ile diğer sınaî mülkiyet haklarındaki lisans haklarının haczine ve devrine ilişkin düzenlemeler anlamca aynı ancak lafzen farklı olduğundan doktrinde de farklı yorumların çıkmasına neden olmuştur. Sınaî mülkiyet haklarına yönelik “aksi sözleşmede kararlaştırılmamışsa lisans sahipleri, lisanstan doğan haklarını üçüncü kişilere devredemez veya alt lisans veremez” demek suretiyle lisans hakkının devrinin kural olarak yasak olduğunu ancak sözleşmede devredilebileceğinin kararlaştırılabileceği belirtilmiştir. Fikir ve sanat eserleri için ise, “eser sahibi veya mirasçılardan mali bir hak veya

böyle bir hakkı kullanma ruhsatını iktisap etmiş olan bir kimse, ancak bunların yazılı muvafakatiyle bu hakkı veya kullanma ruhsatını diğer birine devredebilir” denmiştir. Bu iki hüküm arasındaki lafzi farklılık da haciz açısından farklı sonuçların doğmasına neden olmuştur. Hâlbuki düzenlemelere bakıldığında Kanun koyucunun amacının aynı olduğu görülecektir.

İcra ve İflâs Kanunu açısından bakıldığında göze çarpan eksiklik; Kanunu’nun hali hazır haliyle hakların haczine ilişkin yeterli düzeyde düzenleme içermemesidir. Kanun’un 85. maddesinde hakların haczedilebileceği düzenlenmekle yetinilmiştir. Ancak haczin yapılış şekline ilişkin bir madde şu an için İcra ve İflâs Kanununda bulunmamaktadır. Bu durum doktrinde fikrî mülkiyet haklarının haczine İİK m. 94’ün uygulanması gerektiği yönünde yaygın bir eğilimin olmasına neden olmuştur. İcra ve İflâs Kanunu m. 94’ün fikrî mülkiyet haklarının haczine uygulanabilir bir madde olmadığı çalışmamız içinde tartışıldığından burada buna ilişkin bir açıklama yapmıyoruz. Ancak İİK’ya haklarının haczi ile ilgili düzenlemeler de getirilmelidir. Çünkü fikrî mülkiyet hakları ve bu haklar üzerinde tesis edilen lisans sözleşmesi ya da diğer sözleşmelerden doğan haklar, taşınır ve taşınmaz gibi malvarlığı değerlerinden farklı olduğu gibi intifa hakkı, geçit hakkı gibi hak olarak kabul ettiğimiz malvarlığı değerlerinden de farklıdır.

KAYNAKÇA

- AKKAYA** Tolga, “İcra Memurunun Hacedilmezlik Kurallarını Kendiliğinden Dikkate Alıp Alamayacağı Sorunu”, Prof. Dr. Bilge Umar’a Armağan, DEÜHFD, Y. 2009, C. 11, s. 845-866.
- ALTAY** Sümer, 5846 Sayılı FSEK Bağlamında Mali Hakların Haczine ve İflâs Masasına Girmesine İlişkin Bazı Faraziyelerin Değerlendirilmesi”, İHFM, C. 56, S. 1-4, Y. 1998, s. 209-218.
- ANSAY** Sabri Şakir, Hukuk İcra ve İflâs Usûlleri, 5. Baskı, Ankara 1960.
- ARBEB** Ömer, Fikîr ve Sanat Eserlerine İlişkin Lisans Sözleşmesi, Ankara 2008.
- ARKAN** Sabih, Marka Hukuku, C. II, Ankara 1997.
- ARSLANLI** Halil, Fikrî Hukuk Dersleri II Fikîr ve Sanat Eserleri, İstanbul 1954.
- ASLAN** Kudret, Hacizde İstihkak Davası, Ankara 2005.
- AYDINCIK** Şirin, Fikrî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, İstanbul 2006.
- AYHAN** Rıza, Ticari İşletme Hukuku, 9. Baskı, Ankara 2016.
- AYİTER** Nuşin, Hukukta Fikîr ve Sanat Ürünleri, Ankara 1981.

- AYİTER** Nuşin, İhtira Hukuku, AÜHF Yayınları, N. 236, Ankara-1968.
- BAL** Nurullah, “Fikrî ve Sanat Eserleri Kanununa Göre Fikrî Hakların Haczi”, Prof. Dr. Ejder Yılmaz’a Armağan, C. I, Ankara 2014, s. 440-462.
- BAŞARAN** Sıla, Marka Lisans Sözleşmesinin Hukukî Niteliği, Legal Fikrî ve Sinaî Haklar Dergisi, Y. 2012, C. 8, S. 29, s. 75-90.
- BELGESAY** Mustafa Reşit, İcra ve İflâs Kanunu Şerhi, 2. Baskı, İstanbul 1948.
- BELGESAY** Mustafa Reşit, Fikrî ve Sanat Eserleri Kanunu Şerhi, İstanbul 1952.
- BERKİN** Necmeddin M., İcra Hukuku Dersleri, 2. Baskı, İstanbul 1969.
- BOLAYIR** Nur, “Fikrî Mülkiyet Haklarında Cebri İcra Sistemi”, DEÜHFD, C. 16, ÖS. 2014 Prof. Dr. Hakan Pekcanitez’e Armağan, Y. 2015, s. 2513-2570.
- BOSO** Burcu, Sinaî haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Yabancı Unsurlu Lisans Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk, Legal Fikrî ve Sinaî Haklar Dergisi, Y. 2006, S. 8, s. 851-883.
- DELİDUMAN** Seyithan, “5846 Sayılı Fikrî ve Sanat Eserleri Kanununa Göre Haczin Konusu”, Fikrî Mülkiyet ve Rekabet Hukuku, Ankara Barosu Uluslararası Hukuk Kurultayı, 08-11 Ocak 2002, Ankara, s. 866-883.
- DURAN** Osman, “Belediyeye Karşı Haciz Tatbiki”, Prof. Dr. Ejder Yılmaz’a Armağan, C. I, Ankara 2014, s 753-795.
- DURAN** Osman/**YEŞİLYURT** Allı, İl Özel İdaresi Mallarının Haczi, EÜHFD, C. IX, S. 2, Y. 2014, 61-104.
- ERBEK** Özge, Fikrî ve Sanat Eserlerine İlişkin Lisans Sözleşmesinin Hukukî Niteliği, DEÜHFD, C. 11, S. 2, Y. 2009, s. 1-68.
- EREL** Şafak N., Türk Fikrî ve Sanat Hukuku, 3. Baskı, Ankara 2009.
- HİRSCH** Ernst E, Hukukî Bakımdan Fikrî Say II, İstanbul 1943.
- İPEKÇİ Nizam, İcra ve İflâs Kanunu Tatbikatı (Şerh), 7. Baskı, İstanbul 2007.
- KAÇAK** Nazif, Hacedilemezlik, Ankara 2006.
- KARSLI** Abdurrahim, İcra ve İflâs Hukuku, 3. Baskı, İstanbul 2014.
- KERİMOĞLU** Hande Bahar, Fikrî ve Sanat Eserlerine İlişkin Lisans (Ruhsat) Sözleşmesinin Hukukî Niteliği, Kamu- İş İş Hukuku ve İktisat Dergisi, Y. 2003, C. 7, S. 2, s. 2-22.
- KILIÇOĞLU** Ahmet M., “Telif Hakkı ve Yayın Sözleşmesinden Ayırdedilmesi”, FMR C. I, S. 2000/1, s. 43-49.

KORKMAZ Hülya Taş, “Fikr ve Sanat Eserleri Kanunu Uyarınca Haczi Caiz Olan Malvarlığı Unsurları”, MİHDER, Y. 2005, S. 2, s. 327-352.

KURU Baki, Haczi Caiz Olmayan Şeyler, AÜHFD, Y. 1962, C. 19, S. 1-4, s. 277-326.

KURU Baki, İcra ve İflâs Hukuku El Kitabı, 2. Baskı, Ankara 2013.

KURU Baki, İcra ve İflâs Hukuku, Üçüncü Baskı, C. I, İstanbul 1988.

KURU Baki, İcra ve İflâs Hukuku, Üçüncü Baskı, C. II, İstanbul 1990.

KURU Baki, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış İcra ve İflas Hukuku, Eylül 2016.

KURU Baki/**ARSLAN** Ramazan/**YILMAZ** Ejder, İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı, 26 Baskı, Ankara 2014.

OKTAY ÖZDEMİR Saibe, Fikrî Nitelikteki Sınaî Değerler Üzerindeki Haklar ile Bunlara İlişkin Verilen Lisansın Hukukî Niteliği, Prof. Dr. Ergun Özsunay’a Armağan, İstanbul 2004, s. 571-598.

OLGAÇ Senai/**KÖYMEN** Haydar, Türk İcra ve İflâs Kanunu, İkinci Baskı, İstanbul 1965.

ONGAN Burak, Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmelerinde Tarafların Hukukî Durumu, Ankara 2007.

ÖZEL Çağlar, Marka Lisansı Sözleşmesi, Ankara 2015.

ÖZMUMCU Seda, Cebri İcra Hukukunda Pazarlık Suretiyle Satış, İstanbul 2005.

ÖZSUNAY Ergun, Medeni Hukuka Giriş, 5. Baskı, İstanbul 1986.

ÖZTAN Fırat, Fikrî ve Sanat Eserleri Hukuku, Ankara 2008.

PEKCANITEZ Hakan/**ATALAY** Oğuz/**SUNGURTEKİN ÖZKAN** Meral/**ÖZEKES** Muhammet, İcra ve İflâs Hukuku, 11. Baskı, Ankara 2013.

POSTACIOĞLU İlhan E., İcra Hukuku Esasları, 4. Baskı, İstanbul 1982.

SCHWARS Andreas B., Yabancı Memleketlerde Telif Hukukunun Bugünkü Durumu, İHFM, C. 7, S. 2-3, Y. 1941, s. 519-540.

SULUK Cahit/**ORHAN** Ali, Uygulamalı Fikrî Mülkiyet Hukuku, C. II, İstanbul 2005.

TEKİNALP Ünal, Fikrî Mülkiyet Hukuku, 5. Baskı, İstanbul 2012.

TOPUZ Gökçen, “Marka Haczi ve Paraya Çevrilmesi”, EÜHFD, C. III, S. 2, Y. 2008 s. 403-417.

TOPUZ Gökçen, Hisse Haczi ve Satışı, Ankara 2009.

ULUKAPI Ömer, Haczedilemezlik ve Haczedilemezliğin 4046 Sayılı Özelleştirme Kanunu Kapsamında Uygulaması, BATİDER, Y. 1995, C. XVIII, S. 1-2, s. 137-150.

UYAR Talih, İcra Hukukunda Haciz, 2. Baskı, Manisa 1990.

ÜNAL Mücahit, Marka Tescilinden Doğan Haklarla İlgili Hukukî İşlemler, Ankara 2007.

ÜSTÜNDAĞ Saim, İcra Hukukunun Esasları, 8. Baskı, İstanbul 2004.

VELİDEDEOĞLU Veli Veldet, Türk Medeni Hukuku, İlaveli Yedinci Baskı, C. I, İstanbul 1968.

YARSUVAT Duygun, Türk Hukukunda Eser Sahibi ve Hakları, İstanbul 1977.

YASAMAN Hamdi/**ALTAY** Sıtkı Anlam/**AYOĞLU** Tolga/**YUSUFOĞLU** Fülürya/**YÜKSEL** Sinan, Marka Hukuku, C. II, İstanbul 2004.

